

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри соціальної роботи та реабілітації
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора педагогічних наук, професора **ТВЕРЕЗОВСЬКОЇ Ніни Трохимівни**
на дисертацію **ЧЖОУ Ганвей** на тему:
**«Розвиток підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів
цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Актуальність та доцільність дисертації. В умовах стрімкої глобальної цифровізації значно зростає значення фахівців, здатних професійно працювати у сфері цифрових медіатехнологій, які сьогодні стали одним із ключових чинників економічного, культурного та інформаційного розвитку суспільства. У зв'язку з цим актуалізується проблема підготовки конкурентоспроможних кадрів, які володіють не тільки високим рівнем професійних технологічних компетенцій, глибокими технологічними знаннями, а й розвинутою підприємницькою компетентністю, що передбачає здатність до генерації інноваційних ідей, створення, розвитку та комерціалізації власних проєктів.

Значний науковий і практичний інтерес становить досвід Китайської Народної Республіки, яка протягом останніх десятиліть досягла помітних успіхів у становленні інноваційної економіки завдяки активній державній підтримці підприємницької діяльності студентів і молодих фахівців. У китайській системі вищої професійної освіти сформувалася комплексна модель розвитку інноваційних та підприємницьких компетенцій, що інтегрує освітні програми, стартап-інкубатори, інноваційні лабораторії та співпрацю з технологічними компаніями.

Своєчасність дослідження визначається тим, що в епоху глобальної цифровізації суттєво підвищується значення фахівців, здатних ефективно працювати у сфері цифрових медіатехнологій, які виступають одним із ключових елементів економічного, культурного та інформаційного прогресу сучасних держав. Така компетентність передбачає спроможність генерувати інноваційні ідеї, створювати та розвивати власні проєкти, оптимально управляти ресурсами й оперативно адаптуватися до швидкозмінних умов цифрової економіки.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення та адаптації кращих міжнародних практик розвитку підприємницької освіти для модернізації української системи підготовки фахівців у галузі цифрових медіатехнологій. У дисертації переконливо обґрунтовано доцільність звернення до досвіду Китайської Народної Республіки щодо розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців у сфері цифрових медіатехнологій, що є особливо цінним з огляду на недостатню розробленість зазначеної проблематики в українській педагогічній науці.

Зважаючи на зазначене вище, тема дисертації Чжоу Ганвей є актуальною, соціально значущою та відповідає сучасним тенденціям розвитку педагогічної науки, професійної освіти і цифрової економіки, а також стратегічним завданням модернізації вищої освіти України в умовах глобалізації та цифрових трансформацій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових результатів рецензованої роботи забезпечена використанням комплексу теоретичних й емпіричних методів дослідження. Мета, завдання та методологія дослідження зумовили його структуру. Наукові положення, висновки та пропозиції, сформульовані Чжоу Ганвей у дисертаційному дослідженні, є аргументованими, глибокими та змістовними.

Аналіз дисертації та змісту публікацій Чжоу Ганвей дає підстави стверджувати про належний рівень наукової обґрунтованості й достовірності результатів, отриманих у процесі науково-теоретичного дослідження. Висновки дисертації вирізняються повнотою, логічністю та послідовністю викладу.

Значної уваги заслуговує повне та всебічне оприлюднення Чжоу Ганвей основних результатів дослідження у провідних фахових науково-педагогічних виданнях, а також апробація окремих положень на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах.

Достовірність основних положень дисертації забезпечується теоретичною та методологічною обґрунтованістю вихідних позицій, використанням сучасних наукових методів, а також достатньою апробацією результатів дослідження у наукових публікаціях та виступах на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних заходах й успішним впровадженням результатів дослідження в освітній процес.

Структура дисертації логічна та науково обґрунтована. Вона складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку літератури і додатків. Анотації якісно відображають зміст і ключові результати дослідження, а додатки ефективно підтверджують окремі аспекти експериментальної частини.

У **вступі** автором чітко визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, які логічно узгоджені між собою та послідовно реалізовані в структурі дисертації. Обґрунтовано вибір теми та методів дослідження. Також розкрито наукову новизну та практичне значення результатів.

Основний зміст дослідження полягає в аналізі теоретичних ідей, порівнянні та узагальненні результативних практик розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР для творчого використання цих напрацювань в закладах вищої освіти України. Наведено

дані про апробацію та впровадження моделі, а також кількість публікацій здобувача, які відображають ключові положення дисертації.

У першому розділі **«Розвиток підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР як педагогічна проблема»** кваліфіковано здійснено аналіз сучасних тенденції розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР з метою уточнення провідних дефініцій дослідження та визначення структури підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у КНР.

Викладаючи матеріали, дисертант продемонстрував ґрунтовну обізнаність у предметі дослідження, засвідчив розуміння сутності вітчизняних і зарубіжних традицій щодо категорійного апарату дослідження.

Теоретичний аналіз проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР дозволив дисертанту виокремити основні аспекти об'єкту дослідження на перетині кількох наукових і практичних сфер: професійної освіти, цифрових медіатехнологій, підприємницької підготовки, компетентнісного підходу та державної освітньої політики Китаю.

Позитивної оцінки заслуговує джерельна база дисертаційного дослідження, яка є репрезентативною та охоплює актуальні українські й зарубіжні наукові публікації, нормативно-правові акти, аналітичні матеріали, а також результати власних наукових пошуків здобувача. Відзначаємо глибокий теоретичний аналіз наукових джерел, а також широке залучення іноземних (переважно китайських та англomовних) джерел (178 найменувань наукових праць, 117 джерел – іноземною мовою), що свідчить про високий рівень наукової ерудиції здобувача та його здатність працювати з міжкультурним науковим дискурсом. Це підтверджує належний рівень його теоретичної підготовки та виваженість і аргументованість наукових висновків. Аналіз наукових джерел проведено послідовно, критично та з урахуванням міждисциплінарної специфіки досліджуваної проблеми.

Автором уперше системно схарактеризовано сучасні тенденції розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР: освітньо-політична; впровадження моделі «виробництво ↔ освіта»; цифрова трансформація освітнього процесу засобами EdTech-підходу; впровадження програми «1+X» (диплом + галузеві сертифікати) та мікрокваліфікації; застосування проєктно-орієнтованого та міждисциплінарного підходів; модернізація системи оцінювання успішності для проєктування кар'єрних шляхів.

Особливої уваги заслуговує розкриття сутності поняття «підприємницька компетентність майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій», яку визначено

як інструмент національного розвитку та професійної зайнятості, державний пріоритет масштабованого розвитку в пріоритетній системі – цифрових медіатехнологій – шляхом комерціалізації продукт-контенту, швидкого виходу на ринок тощо; як комплекс особистісно-ділових якостей, що виявляються у спеціальній моделі поведінки.

На основі проведеного аналізу китайського та зарубіжного наукового дискурсу, у якому ця проблема досліджується досить активно, головним чином через інтеграцію інноваційної та підприємницької освіти, створення спеціального освітнього середовища, проєктне навчання, цифровізацію освітнього процесу та конвергенцію освіти з виробництвом, автором розроблено структуру підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у КНР: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, креативно-діяльнісний, комунікативно-управлінський, рефлексійно-корекційний компоненти.

У цілому перший розділ дисертації характеризується теоретичною завершеністю, логічною послідовністю викладу, міждисциплінарним підходом і методологічною обґрунтованістю, що створює надійну наукову основу для подальшого наукового пошуку.

У другому розділі **«Досвід розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР»** на основі узгодження сучасних тенденцій розвитку підприємницьких компетентностей майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах Китаю з компонентами та показниками цього явища проаналізовано педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР.

Автором доведено, що цілеспрямована позитивна мотивація до розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій, як одна із умов, ефективно реалізована у вищих професійних коледжах КНР такими засобами: технології проєктного навчання; міждисциплінарні медіапроєкти; співпраця з реальними клієнтами; участь у стартап-конкурсах та програмах.

Автором здійснено аналіз теоретичних джерел та результатів емпіричного дослідження (анкетування, опитування та інтерв'ювання), на основі яких виокремлено основні цілеспрямовані позитивні мотиви майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій вищих професійних коледжів КНР до розвитку їхньої підприємницької компетентності: професійна самореалізація; гарантія зайнятості; соціальний статус та стабільність; сімейні та суспільні очікування.

Значущим є виокремлення другої педагогічної умови – удосконалення змісту навчання майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР. Особливу увагу привертає глибокий аналіз підготовки майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР, яка має міждисциплінарний характер

і поєднує інженерно-технологічні, інформаційно-аналітичні, креативні та комунікаційні компоненти, забезпечуючи інтеграцію технічної, творчої та управлінської складових майбутньої професійної діяльності, розвиток підприємницької компетентності студентів.

На основі аналізу нормативних документів, освітніх програм і наукових досліджень дисертантом запропоновано авторську інтегративно-динамічну теоретико-методичну модель системного оновлення змісту підготовки бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР з метою розвитку підприємницької компетентності, яку побудовано на синтезі нормативно-компетентнісного, галузево-динамічного, цифрово-трансформаційного та міжрівневого інтеграційного підходів.

У розділі автором також доведено ефективність використання інноваційних форм, методів та засобів розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР: проєктне навчання, дизайн-мислення та кейс-стаді, STEAM-освіта; хмарні середовища, віртуальні лабораторії (VR-лабораторії), система електронних портфоліо, бази даних високоякісних кейсів та шаблонів, репозиторії ресурсів, аналітична робота із кейсами щодо політики ліцензування та аналізу прогресу LMS, цифрові симулятори та тренажери; впровадження моделі «виробництво ↔ освіта» шляхом впровадження дуальної системи освіти тощо.

У третьому розділі **«Використання китайського досвіду розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій в Україні»** розглянуто сучасний стан розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у закладах освіти України та КНР у порівняльному аспекті; окреслено перспективи використання в Україні досвіду розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у професійних коледжах КНР.

Заслугує на увагу комплексний порівняльний аналіз автором наукових джерел, робочих програм, нормативних документів підготовки майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у закладах вищої освіти України, у контексті розвитку їхньої підприємницької компетентності, та визначення проблемних аспектів традиційних навчальних планів щодо їхньої ефективності для формування підприємницької компетентності.

Дисертантом доведено відмінність у підходах до розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій в Україні та КНР не лише у змістовому наповненні освітніх програм, а й у концептуальних засадах інтеграції підприємницького компонента в структуру професійної підготовки.

Імпонують виокремлені автором шляхи творчого використання китайського досвіду в українській системі вищої та фахової передвищої освіти, зокрема: на нормативно-правовому рівні (нормативно-правова база, оновлення стандартів професійної підготовки майбутніх

бакалаврів цифрових медіатехнологій, удосконалення освітніх програм, співпраця між ЗВО та технологічними компаніями, розвиток міжнародної співпраці); на методичному рівні (організація конкурсів, спеціалізованих курсів для розвитку підприємницької компетентності, створення інноваційної інфраструктури, застосування інноваційних методів тощо).

На високу оцінку заслуговують розроблені авторські рекомендаційні технологічні картки навчальних завдань та приклад їх виконання для розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій («Створення та маркетинг цифрового медіапродукту», «Впровадження цифрового медіапродукту для місцевої компанії»; «Моделювання цифрового медіапродукту для стартапу»; «Розробка концепції стартапу цифрових медіа з використанням інструментів штучного інтелекту»).

Висновки до розділів та **загальні висновки** дисертаційного дослідження логічно репрезентують теоретичні й експериментальні результати, повною мірою відповідають поставленій меті та завданням роботи. Дисертація є завершеною, самостійною науковою кваліфікаційною працею, що вирізняється науковою новизною, теоретичною й практичною значущістю, а її результати можуть бути використані в освітній практиці закладів вищої освіти для вдосконалення та оновлення змісту навчальних програм та в подальших наукових дослідженнях.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання полягає в тому, що вони мають науково-теоретичний і практичний інтерес.

Наукову новизну дисертації посилює розроблення інтегративно-динамічної теоретико-методичної моделі системного оновлення змісту підготовки бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР, а також визначення державоцентричної моделі розвитку підприємницької компетентності («підприємець як елемент державної стратегії»), що розширює уявлення про можливі підходи до інституціоналізації підприємницької освіти.

Практична значущість роботи полягає у розробленні конкретних рекомендацій щодо модернізації змісту, форм і методів підготовки майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій в Україні, створенні методичних матеріалів для викладачів, а також у фактичному впровадженні результатів дослідження в освітній процес, що підтверджено відповідними довідками. Апробація результатів дослідження на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та їх відображення у фахових публікаціях свідчать про належний рівень наукової комунікації здобувача.

Отже, у дисертації Чжоу Ганвей на тему: «Розвиток підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР» проаналізовано теоретичні ідеї, здійснено порівняння та узагальнення результативних

практик розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР для творчого використання цих напрацювань в закладах вищої освіти України.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. Основні положення та результати дослідження викладено у 8 наукових працях, з яких стаття у науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 3 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 4 тези наукових доповідей.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які подано автором для публічного захисту. При детальному розгляді дисертації порушень академічної доброчесності не виявлено.

Характеризуючи загалом позитивно представлене на рецензію дослідження, висловимо певні зауваження і побажання:

1. У дисертації подано ґрунтовний теоретичний аналіз проблеми розвитку підприємницької компетентності, однак доцільним було б чіткіше розмежувати поняття «підприємницька компетентність» і «підприємницька компетенція», що сприяло б більшій понятійній визначеності дослідження.

2. Автор широко використовує нормативно-правові документи та освітні стратегії КНР, проте порівняльний аналіз із міжнародними (європейськими) рамками підприємницької компетентності (зокрема EntreComp) міг би додатково посилити інтернаціональний контекст дослідження.

3. У першому розділі дисертації визначено структуру підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР, проте певної конкретизації потребують критерії для визначення сформованості зазначених компонентів.

4. Перспективи подальших досліджень окреслено загалом коректно, однак їх доцільно було б конкретизувати щодо окремих спеціалізацій у сфері цифрових медіатехнологій та рівнів професійної освіти.

Висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю окреслених у дисертації питань і свідчать про творчий характер роботи та спроби вирішення теоретично складних і практично важливих проблем сучасної педагогічної науки.

Загальний висновок. Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення

дисертації» (зі змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор Чжоу Ганвей заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Рецензент професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор Ніна ТВЕРЕЗОВСЬКА